

Петро САБАТ

**ВЛАСТИВОСТІ, ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ
ТА ЗАПЕРЕЧЕННЯ НАЙБІЛЬШ ХИБНИХ
(НЕБЕЗПЕЧНИХ ТА НЕЗДОРОВИХ) ТЕНДЕНЦІЙ,
ЩОДО РОЗУМІННЯ ПРИРОДИ І ВЛАСТИВОСТЕЙ
ОСВЯЧЕНОЇ ВОДИ В СХІДНІЙ ЦЕРКВІ**

Вступ

Східна Церква для духовного та тілесного росту християн у вірі, для захорони їх від диявола та його спокус, а також у разі їх хвороб, як духовних так і тілесних пропонує їм освячену воду¹, як засіб котрий вони вживаючи (в стані освячуючої ласки) мають змогу не тільки зберегти стан освячуючої ласки та перебувати в ній, але і зростати, протистояти дияволу та його слугам, що стараються кожної миті звести люд людський; а у випадку хвороби (духовної чи тілесної) послужити ліком для зцілення.

Освячення води в Східній Церкві сьогодні звершується трьома чинами: великим², малим³ та скороченим⁴. Дані чини є призначенні для освячення води (для потреб вірних) і незважаючи

¹ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной Церкви*. Москва 1995, с. 281.

² *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646* / facsimile Olexa Horbatsch curavit. Рим 1988, с. 1004-1023; *Требник*. Львів 2001, с. 301-318.

³ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 975-994; *Требник*. Львів 2001, с. 319-340.

⁴ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 995-996; *Требник*. Львів 2001, с. 340-343.

на те, що одні чини є довшими інші коротшими в часі звершення, всі вони звичайну воду перетворюють в освячену. При всіх трьох церковних освяченнях (води) властивість освяченої води залишається бути однаковою.

Освячена вода незважаючи, яким чином вона була здійснена (великим, малим чи скороченим) служить християнам для духовного та тілесного росту у вірі, а у випадку хвороби (духовної чи тілесної) є дієвим ліком для зцілення.

Чин великого освячення води, або, як його ще в народі називають, *Богоявленського* чи *Йорданського водосвяття*, тісно пов'язаний з святом Богоявлення Господнього в якому звершується святкування події хрещення Ісуса Христа на ріці Йордан, коли людям відбулося об'явлення Пресвятої Трійці.

Чин великого освячення води згідно передання був установлений апостолами⁵. Обряд чину великого освячення води творився сотнями літ. Нам не відомо, як відбувалося перше велике освячення води в Церкві. Коріння даного освячення води сягає перших століть християнства і, ймовірно, виходить зі спроб Церкви охристиянізувати поганські звичаї⁶.

Перші чотири століття не дають точних свідчень про час, коли відбувалося велике (Богоявленське чи Йорданське) освячення води⁷. Святий Йоан Золотоустий у своїй проповіді на свято Богоявлення говорить про освячення води опівночі, бо цього дня, –

⁵ А. Духнович. *Літургическій Катихизисъ, или изъясненіе Св. Літургіи и нѣкоторыхъ церковныхъ обрядовъ по новой скрижали душеполезное употребление русиновъ*. Львовъ 1854, с. 155-156.

⁶ Так, за свідченням Еліфанія Саламінського (III ст.) у Єгипті (Олександрії) вночі з 5 на 6 січня святкували народження бога Аіона від богині-діви Коре та свято ріки Ніл. Вночі єгиптяни ходили до Нілу черпати воду. За єгипетськими повір'ями з джерел цієї ночі витікає не вода, а вино (Див.: М. Кунцлер. *Літургія Церкви*. Львів 2001, с. 555-556). Факт, що святкування відбувалося саме з 5 на 6 січня і що це не є помилкою з боку Еліфанія, підтверджує також Лаврентій Лідус (410-465).

⁷ Ю. Катрій. *Пізній свій обряд*. Нью Йорк-Рим 1982, с. 350.

каже він, – хрестився Христос і освятив природу води⁸. З V ст. велике освячення води скрізь відбувається в навечір'я свята Богоявлення Господнього. Патріярх Петро, що жив в V столітті, перший запровадив звичай здійснювати велике освячення води під вечір у навечір'я свята Богоявлення Господнього⁹.

Східнохристиянська традиція першого тисячоліття здійснювала лише чин великого освячення води (водосвяття) у навечір'я свята Богоявлення Господнього, пов'язуючи його не так із подією хрещення Ісуса Христа, як із хрещенням оглашених, які ставали членами Церкви на великі свята¹⁰. На це вказує подібність молитов на освячення води в чині хрещення¹¹ та великого освячення води¹² (чи Йорданського водосвяття), а також інша назва свята Богоявлення Господнього – Просвічення¹³.

З XI ст. приходять звичай і другого великого освячення води¹⁴ в Східній Церкві у день свята Богоявлення Господнього на згадку (символ) Ісусового хрещення в Йордані, одразу після богослужіння утрени¹⁵.

⁸ *Творенія святого отца нашего Иоанна Златоуста, Архиепископа Константинопольскаго*. 2 т. С.- Петербургъ 1899, с. 211.

⁹ Ю. Катрій. *Пізнай свій обряд*, с. 350.

¹⁰ М. Марусин. *Чини Святительських Служб в Київському Евхологоні з початку XVI ст. (Gli ordini pontificali nell'Euclologio Kieviano dell'inizio del secolo XVI)*. Рим 1966, с. 80.

¹¹ Див.: *Требник*. Львів 2001, с. 36.

¹² Див.: *Требник*. Львів 2001, с. 313-314.

¹³ Ю. Катрій. *Пізнай свій обряд*, с. 358.

¹⁴ Причину подвійного освячення води пояснюють тим, що водосвяття в навечір'я вважається символом колишнього хрещення оглашених, а водосвяття в день свята вважається символом Христового хрещення на ріці Йордан. Тому перше водосвяття відбувається в притворі Церкви, де колись хрестили оглашених, а водосвяття в день свята відбувається на ріках, біля джерел чи криниць поза Церквою. Воно пов'язане зі звичаєм палестинських християн у день свята Богоявлення Господнього іти до Йордану до місця, де, згідно з переданням, відбулося хрещення Ісуса Христа. Даний звичай походить ще з VI ст. Див.: Ю. Рубан. *Крещение Господне (Богоявление)* // azbyka.ru/days/ruban. Дата перегляду 10.02.2016.

¹⁵ Ю. Катрій. *Пізнай свій обряд*, с. 350.

Про велике освячення води в Київській Церкві маємо згадки вже із XII ст.¹⁶ Протягом XIV-XVI ст. чин великого освячення води в Східній Церкві набуває сьгоднішньої форми¹⁷.

Велике освячення води в сучасній практиці Східної Церкви звершується два рази на рік: у навечір'я (5/18 січня)¹⁸ та в сам день свята Богоявлення Господнього (6/19 січня)¹⁹.

Даний чин в Київській Церкві, як колись²⁰ так і в сьогоденні в УГКЦ здійснюється за допомогою обряду в якому особливе місце відведено великій ектенії, молитвам та закликанням всемогутньої сили Божої, а також трьом обрядовим жестам, що здійснює священник²¹:

1. Зануренню у воду трьох запалених свічок, що символізують явління над Йорданом Пресвятої Трійці;
2. Хрестовидному дмуханню священника на воду, – що символізує діяльність сили Святого і Животворящого Духа;
3. Зануренню хреста, що символізує вхід у Йордан самого Ісуса Христа, щоб освятилася природа води²².

Чин малого освячення води згідно передання був установлений апостолом Матеєм²³, його Східна Церква звершує в пам'ять

¹⁶ Ю. Катрій. *Пізнай свій обряд*, с. 352.

¹⁷ Ю. Катрій. *Пізнай свій обряд*, с. 352.

¹⁸ К. Никольський. *Пособіє къ изученію устава богослуженія православної Церкви*. С.-Петербургъ 1907, с. 829.

¹⁹ *Чинности и Рэшения русского провинціального Собора въ Галичинэ отбывшого ся во Львовэ въ роцэ 1891*. Львѡвъ 1897, с. 107; *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2011, п. 509.

²⁰ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 1004-1023.

²¹ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея*. Рим 1990, с. 831-842; *Требник*. Львів 2001, с. 301-318.

²² М. Любачівський. *Літургійний рік: празники подвижні і неподвижні, господські, богородичні і святих, пости і освячені часи*. Рим 1976, с. 82.

²³ А. Духнович. *Літургическій Катихизисъ, или изъясненіе Св. Літургіи и нэкоторыхъ церковныхъ обрядовъ по новой скрижали душеполезное употребленіе русиновъ*, с. 156.

освячення води ангелом в Силоамській купелі²⁴. Він формувався протягом століть і став остаточно сформований патріархом константинопольським Фотієм в IX столітті²⁵.

Про звершення малого освячення води в Київській Церкві маємо відомості із збережених джерел XIV століття²⁶, проте це не означає, що даний чин не практикувався до цього часу скоріше в Київській Русі.

Мале освячення води виникло в Східній Церкві і почало практикуватися на початку кожного місяця на противагу язичницькому²⁷ та єврейському²⁸ святкуванню наступлення нового місяця із обрядом палення кострів і скаканням через вогонь²⁹.

Мале освячення води в Східній Церкві згідно давнього звичаю звершується в день походу із чесним Древом чесного і животворящего Хреста, св. Сімох муч. Макавеїв, і матері їх Соломії, і старця Єлазара (1/14 серпня), на свято Переполовлення (що припадає в середу після неділі про розслабленого) та на храмове свято³⁰. Згідно грецького звичаю освячення мале води може звершуватися також на початку кожного місяця в неділю³¹ чи згідно київського звичаю на свято Стрітєння Господне³².

²⁴ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной Церкви*, с. 281.

²⁵ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной Церкви*, с. 282.

²⁶ Н. Одинцов. *Порядокъ общественнаго и частнаго богослуженія въ древней Россіи до XVI вѣка*. С.-Петербургъ 1881, с. 177.

²⁷ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной Церкви*, с. 282.

²⁸ А. Духнович. *Літургическій Катихизисъ, или изъясненіе Св. Літургіи и нѣкоторыхъ церковныхъ обрядовъ по новой скрижали душеполезное употребленіе русиновъ*, с. 156.

²⁹ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной Церкви*, с. 281.

³⁰ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 5.

³¹ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 974-975.

³² Є. Заплетнюк. *15 лютого – Стрітєння Господне* // <http://bogoslav.org/stritensjka-svichka>. Дата перегляду 13.02.2016; *Божественна сила Стрітєнської води і свічки!* // <http://veselynivka.com.ua/duhov/tserkva/163-stritennia.html>. Дата перегляду 13.02.2016.

Східна Церква не забороняє звершувати мале освячення води окрім дня Богоявлення Господнього (коли звершується два рази велике освячення води в навечір'я та в сам день свята Богоявлення Господнього) в інші дні літургійного року. Мале освячення води в Східній Церкві по бажанню віруючого може звершуватися в любий день чи то в храмі, домі чи під відкритим небом.

Даний чин, в Київській Церкві, як колись³³ так і в сьогоденні в УГКЦ здійснюється за допомогою обряду в якому особливе місце відведено оспівуванню Пречистої Діви Марії³⁴, бо через неї: «Церква оглядає та прославляє найзнаменитіший овоч Відкуплення і, немов у найчистішому образі, з радістю оглядає те, чим й уся вона прагне і надіється бути»³⁵. Проф. Г. Нефедов висуває навіть гіпотезу, що спочатку даний чин звершувався в храмі освяченим в честь Матері Божої³⁶.

Чин скороченого освячення води виник у Київській Церкві в XVII ст. і перший раз з'явився в друкованому Требнику Київському 1646 року, який вийшов по благословенню митрополита П. Могили³⁷. Він постав на основі молитви в скороченні освятити воду («**Бѣ великоименитыи творачи чюдеса, имже нѣсть числа**³⁸...») Требника Стратинського 1606 року³⁹.

Даний чин, як колись так і тепер звершується в Східній Церкві у випадку наглої потреби⁴⁰, коли потрібна є вже освячена вода і немає часу її освятити малим освяченням.

³³ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 974-994.

³⁴ *Требник*. Львів 2001, с. 319-339.

³⁵ Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. *Constitutio de Sacra Liturgia Sacrosanctum Concilium* (4 dic. 1963) // *Acta Apostolicae Sedis* 56 (1964) 97-138. (Цитовано за: Вселенський Собор – Ватиканський II. *Конституція про Святу Літургію*. Рим –Італія 1965, п. 103).

³⁶ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной Церкви*, с. 282.

³⁷ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 995-996.

³⁸ Боже великоіменитий, що твориш чудеса, яким немає числа.

³⁹ *Требник*. Стратин 1606, л. 530 зв.-531.

⁴⁰ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 995.

Цією публікацією хочеться коротко представити властивості, практичне застосування та заперечення найбільш хибних (небезпечних, та нездорових) тенденцій, щодо розуміння природи і властивостей освяченої води в Східній Церкві.

Властивості освяченої води

Через гріхопадіння Адама, світ зазнав тління і смерті, цей вплив відбився, як на людях так і природі. Як один із компонентів природи вода також зазнала цього впливу на собі (на своїй природі та властивостях). Незважаючи на те, що воді після гріхопадіння залишилася властивість бути носієм життя, а також і інформації, вона одержала властивість бути і носієм руйнування, та смерті⁴¹. Найважливіше, що вода втратила, на мій погляд, після гріхопадіння – це властивість для того, який її вживає в стані освячуючої ласки, бути засобом для духовного та тілесного росту у вірі, надії та любові до Бога (та ближнього). Тому, щоб дану властивість воді привернути Ісус Христос приходить на ріку Йордан та приймає хрещення від Івана Хрестителя (Мт. 3:13-17).

Подія хрещення Ісуса Христа у Йордані вносить зміну у властивість води: «нині освячується істота вод»⁴², «приймає наше очищення в Йордані єдиний чистий і нетлінний, освячуючи нас і води»⁴³, «хреститься з нами і дає воді освячення»⁴⁴, так що стає вона купіллю

⁴¹ А. Шмеман. *За життя світу: Тайнства і православ'я*. Львів 2009, с. 106.

⁴² Вживання слів «істота вод», в чині великого освячення води звертає на себе увагу, бо вона ніби «оживлює», «персоніфікує» воду. Див.: *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Водосвяття, стихири замість «нехай буде ім'я Господнє»)*, с. 832; пор. *Требник (Чин Великого освячення води, початкові тропарі)*. Львів 2001, с. 301.

⁴³ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління, Водосвяття, стихира під час кроплення)*, с. 841; пор. *Требник (Чин Великого освячення води, стихира під час входу в храм)*. Львів 2001, с. 316.

⁴⁴ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Утрєня, стихири на псалмі похвальнім)*, с. 831.

духовного відродження⁴⁵. Ісус Христос, що найважливіше в Йордані – це водою і духом обновляє постарілу від гріха нашу природу⁴⁶.

Переважно діячем (актором) освячення води у Йордані згідно церковних текстів є сам Ісус Христос. Іноді навіть здається, що саме для освячення води він і приходить сюди: «Коли Ти прийшов на Йорданські води, щоб славним Твоїм хрещенням освятити воду...»⁴⁷. Проте деякі місця також вказують на особливе відношення до цього Святого Духа: «Дух зійшов у вигляді голуба, щоб освятити води»⁴⁸. Але це відношення є і зворотнім: «Виглядає це по-земному, в дійсності ж воно вище від небес: через купіль – спасіння, а через воду – Дух...»⁴⁹. Або ж в іншому місці: «Зачерпнім воду з радістю, вірні, бо благодать Духа для тих, хто з вірою черпає, невидимо подається від Христа Бога і Спаса душ наших»⁵⁰. Саме над водами лунає голос Господній, що кличе: «Прийдіте, прийміть усі духа премудрості, духа розуміння, духа боязні Божої – Христа, що з'явився нам»⁵¹.

Вода при церковному освяченні великому, малому та скороченому силою влади Ісуса Христа і за посередництвом Церкви, яка здійснює церковний обряд освячення, повертає собі ті властивості, якими була наділена до гріхопадіння Адама, коли світ ще не знав тління і смерті.

⁴⁵ Див.: *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Посвяття Богоявління, Богоявління – Утрєня, канон)*, с. 845.

⁴⁶ *Требник (Чин Великого освячення води, молитва)*. Львів 2001, с. 314.

⁴⁷ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Посвяття Богоявління, Богоявління – Вечірня, стихири на стиховні)*, с. 844.

⁴⁸ Там само, с. 844.

⁴⁹ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Утрєня, стихири на псалмі похвальнім)*, с. 831.

⁵⁰ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Водосвяття, стихири під час кроплення)*, с. 841; пор. *Требник (Чин Великого освячення води, стихири під час входу в храм)*. Львів 2001, с. 316.

⁵¹ *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Водосвяття, стихири замість «нехай буде ім'я Господнє»)*, с. 831-832; пор. *Требник (Чин Великого освячення води, початкові тропари)*. Львів 2001, с. 301.

Освячена вода стає засобом котрий християнин вживаючи (в стані освячуючої ласки) має змогу не тільки зберегти стан освячуючої ласки та перебувати в ній, але і зростати, протистояти дияволу та його слугам, а у випадку хвороби (духовної чи тілесної) мати дієвий лік для зцілення.

Освячена вода (при всіх трьох чинах церковного освячення) має також властивість, освячувати собою інші води. Таким чином при додаванні освяченої води до неосвяченої вся вона стає освяченою. Освячена вода має властивість, окрім того, також виступати благословенням для вірних, та засобів їх діяльності.

Від найдавніших часів Східна Церква приписує освяченій воді, а особливо богоявленській чудодійну силу, та вважає її найкращим ліком для душі і тіла.

Св. Епіфаній, що жив в IV столітті свідчить про єгипетський звичай черпати воду з Нілу 6-го січня. Згідно його розповіді, всі єгиптяни черпають воду з Нілу в цей день⁵². Воді, зачерпнутій в цей день єгиптяни приписували чудотворні властивості і, особливо моряки, брали її з собою в дорогу, щоб вберегти себе від нещастя під час подорожі на човнах. Цю ж саму практику знаходимо в християнській Александрії, де також тамтешні моряки брали з собою освячену воду в дорогу, щоб вберегти себе від небезпек під час подорожі морем.

Св. Йоан Золотоустий, що жив також в IV ст., про чудесні властивості освяченої богоявленської води говорив наступне: «На свято Богоявлення опівночі всі, почерпнувши води, приносять її додому і зберігають увесь рік ... вона цілий рік, а часто два і три роки, залишається непошкодженою і свіжою⁵³». Він (Св. Йоан Золотоустий), взявши до уваги чудесні властивості освяченої води, називає її «*agiasma*» (тобто святиня).

⁵² М. Кунцлер. *Літургія Церкви*, с. 555-556.

⁵³ *Творенія святого отця нашого Іоанна Златоуста, Архієпископа Константинопольскаго*, с. 211.

Про чудесні властивості богоявленської води в XVII ст. говорить навіть Требник Київський 1646 року, котрий виданий був по благословенню митрополита Петра Могили. Він підкреслює та наголошує, що тим, хто цією водою з вірою окроплюється і до їжі додає, вона подає зцілення, проганяє біси і згубну моровицю, недуги людей і худоби, а також робить людину здатною і охочою до добрих справ⁵⁴.

Неодноразово в ході історії було засвідчено чудесні властивості освяченої богоявленської води, як її довготривале зберігання, а також чуда, пов'язані з її вживанням та помазанням нею⁵⁵.

Дуже часто в агіографічній літературі можемо знайти приклади оздоровлень чи інших чудес, пов'язаних із освяченою богоявленською водою, а також взагалі із освяченою водою.

Проф. А. Шмеман підкреслює, що: «Христос узяв цей найдавніший зі символів, найбільш універсальний, найбільш людський і водночас найбільш космічний, і зробив із нього символ дару, принесеного людству, і водночас – символом прийняття людиною цього дару⁵⁶».

Практичне застосування освяченої води

З перших століть християнства вірні з одного боку, освячену воду використовували для хрещення катехуменів, а з іншого боку (і саме цей аспект є такий важливий у свідомості народу), цю воду черпали і брали з собою до дому для споживання (навіть протягом цілого року), вірячи, що вона має надзвичайні властивості для зцілення, як душі так і тіла. Дана практика існує і до сьогодні серед християн.

⁵⁴ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 1000-1001.

⁵⁵ *Православная энциклопедия: Русская Православная Церковь / под общей ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II*. 9 т. Москва 2000, с. 144.

⁵⁶ А. Шмеман. *Беседы на Радио «Свобода»*. 1 т. Москва 2009, с. 476.

Як колись, так і сьогодні протягом літургійного року Східна Церква освячену воду великим чином (у навечір'я свята та в сам день свята Богоявлення Господнього), чи воду освячену малим чи скороченим чином пропонує вірним використовувати для пиття, окроплення домів, худоби, та різних предметів з ціллю їх благословення⁵⁷. Вона також використовує її для освячення нових церков, каплиць та кладовищ, та навіть для відновлення їх сакрального призначення⁵⁸.

Варто зазначити, що вже самі молитви чину великого, малого, чи скороченого освячення води є джерелом інформації про те, в яких потребах можна її застосовувати. Адже те, що висловлює Церква літургійно, є також висловом її віри. Так, Східна Церква, молиться, щоб усі, що її черпають та вживають мали її для зцілення недуг, для благословення домів, для захисту від ворожих сил та на всякий особливий пожиток⁵⁹. Отже, освячену воду можна використовувати для зцілення недуг, благословення домів та захисту від диявольського впливу та ін..

Найбільш властивий був та залишається до сьогодні, серед християн, спосіб вживати освячену воду – це пити її натще. Прийнято пити її чоловікам з непокритою головою, жінкам з покритою, а перед тим, як напитися, – перехреститися. Давати таку воду для пиття домашнім тваринам можна лише у випадку крайньої необхідності, як наприклад під час епідемій чи хвороб. На запитання

⁵⁷ Див.: *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 975-1022, 1054-1235; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 5-188, 353-410; *Требник*. Львів 2001, с. 301-418; *Требник*. Львів 2010, с. 85-125, 199-250.

⁵⁸ Див.: *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 1023-1053; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 189-352; *Требник*. Львів 2010, с. 126-198; *Архиератикон або Святительський Служебник*. Рим-Торонто 1988, с. 219-260.

⁵⁹ Пор. *Требник (Чин Великого освячення води, молитва)*. Львів 2001, с. 313-314; пор. *Требник (Чин малого освячення води, ектенія)*. Львів 2001, с. 331; пор. *Требник (Чин малого освячення води у скороченні, молитва)*. Львів 2001, с. 342.

вірних, чи можна вливати таку воду у купіль дитини, Східна Церква радить давати їй пити дитині, а не вливати до купелі.

Освячену воду прийнято було та залишається до сьогодні, звичаєм в Східній Церкві, зберігати з особливим благоговінням, і з відповідною пошаною протягом року. Велике шанобливе ставлення до освяченої води призводило навіть до того, що її розглядали протягом століть в Східній Церкві, як свого роду нижчий ступінь для причащення⁶⁰. Так, в XV – поч. XVII ст. у нас в Київській Русі був навіть поширеним чин причащення освяченою богоявленською водою для тих християн, котрі мали канонічні перешкоди для прийняття Святого Таїнства Євхаристії⁶¹. Водночас від початку XVII ст.⁶² до сьогодні в Східній Церкві візантійсько-слов'янського обряду, церковний устав строго забороняє, щоби відноситися до освяченої води, як наприклад до Святих Таїнств (семи), зберігаючи літургійний піст, або відмовляючись від її прийняття в разі вживання їжі, адже саме заради підтримання благодаті Божої вона дана для світу і всіх, хто живе у ньому; нею окроплюють різні місця – навіть і ті, що під ногами⁶³.

Взагалі протягом літургійного року Східна Церква вживає освячену воду для різних церковних освячень⁶⁴, посвячень (поставлень)⁶⁵ та благословень⁶⁶.

⁶⁰ Ю. Катрій. *Пізнай свій обряд*, с. 354.

⁶¹ *Требник*. Стратин 1606, л. 620 зв. -623.

⁶² Див.: *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae* 1646, с. 9-10.

⁶³ К. Никольский. *Пособие къ изучению Устава Богослужения Православной Церкви*. Москва 1995, с. 287-296.

⁶⁴ Див.: *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae* 1646, с. 1023-1053; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 189-352; *Требник*. Львів 2010, с. 126-198; *Требник*. Львів 2010, с. 85-125, 199-250.

⁶⁵ *Архиератикон або Святительський Служебник*, с. 174-218.

⁶⁶ Див.: *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae* 1646, с. 975-1022, 1054-1235; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 5-188, 353-410; *Требник*. Львів 2001, с. 301-418.

Освяченна вода являє велику благодать й силу Божу у Всесвітї. Кожний дотик до неї віруючої людини благословляє її буття і дарує благодатну допомогу для звершення добрих справ та для істинного служіння Богу.

Важливо є зауважити, що освячена вода в Церкві (чи у крайньому випадку просто вода) служить найперше для зустрічі людини з Богом у цьому світі (оскільки є матерією Св. Таїнства Хрещення⁶⁷) та виступає також в кінці її життя в часі представлення з цього світу до небесного – благословенням для зустрічі з Богом через чин церковного похорону (де звершується окроплення її тіла освяченою водою)⁶⁸.

Заперечення найбільш хибних (небезпечних та нездорових) тенденцій, щодо розуміння природи і властивостей освяченої води

В сьогоднішній час, коли є можливість пізнання Божих істин, на жаль деколи навіть і серед числа вірних залишаються та поширюються дуже хибні (небезпечні, та нездорові) тенденції, щодо розуміння природи та властивостей освяченої води. Їх кількість є дуже великою сьогодні серед народу. Деякі із них хочу не тільки назвати, але і спростувати та заперечити, оскільки вони ідуть в розріз із наукою Церкви. Так, наприклад не мало християн до сьогодні:

1. Ототожнюють освячення води з святом Богоявлення Господнього та схильні забувати всі інші важливі аспекти даного свята, що є звичайно неправильним і неприпустимим у літургійному благочесті Східної Церкви.
2. Перебільшують властивості освяченої води:

⁶⁷ Див.: *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae* 1646, с. 27.

⁶⁸ Див.: *Требник*. Львів 2010, с. 129.

- 2.1. Вважають, що чин великого освячення води на свято Богоявлення Господнього є важливішим від Св. Літургії і тому на ньому обов'язково потрібно бути, щоб взяти собі освяченої води до дому, а Св. Літургію можна опустити. В цьому моменті, як бачимо забувається значення і важливість Божественної Літургії, яка є вищою понад всі церковні богослужіння, а також і понад саму освячену воду, оскільки на ній звершується безкровна жертва, та подається під видами хліба і вина Тіло і Кров Ісуса Христа.
- 2.2. Сприймають освячену воду (великого, малого чи скороченого чину) не, як знаряддя для підтримання благодаті Божої у своїй душі, а як засіб для одержання благодаті Божої чи свого роду, як магічний оберіг, що йде в розріз з наукою Церкви.
- 2.3. Вірять, що освячення води за наявності сильних морозів на свято Богоявлення Господнє означає вділення освяченій воді більшої духовної користі, ніж у день святкування даного свята коли немає морозу. Заявляють, що освячена вода малим чи скороченим церковним чином є менше корисною від освяченої води великим чином на свято Богоявлення Господнє. З таких псевдо розумінь походить навіть і спроба своєрідного «вимірювання» благодаті богоявленської освяченої води, та поширення помилкового твердження, що вода освячена в навечір'я свята Богоявлення Господнього, і вода освячена в сам день свята Богоявлення Господнього, – різні, і що саме Богоявленська вода володіє сильнішими властивостями. Хоча насправді, як і за першим, так і за другим разом відбувається той же чин великого освячення води, і води при цьому зберігають однакові властивості⁶⁹. В цьому випадку можна з певністю констатувати, що такого

⁶⁹ Намісник Святогорської лаври: «У свято Хрещення Бог змінює природу людини» // <http://religions.unian.ua/orthodoxy/596804-namisnik-svyatogorskoji-lavri-u-svyato-hreshchennya-bog-zminyue-prirodu-lyudini.html>. Дата перегляду 13.02.2016.

поділу Східна Церква ніколи не подавала та не практикувала, а цей поділ внесла народна традиція, а також і поширила практику, що водою освяченою в навечір'я свята Богоявлення Господнє потрібно благословляти поля, двори, худобу, а водою освяченою на свято Богоявлення Господнє потрібно благословляти доми, квартири, та що цю воду потрібно зберігали протягом року⁷⁰. Окрім того, також поширюють думки, щодо важливості купання на свято Богоявлення Господнє. Пропагують ідею, що коли неохрещена людина скупається на свято Богоявлення Господнє в ополонці, де освятили воду, то може вважати себе охрещеною, хоча насправді хрещення можна одержати тільки через церковне Св. Таїнство Хрещення. Вартує зазначити, що купання на свято Богоявлення Господнє не має відношення до освячення води та до свята Богоявлення Господнього. Тому неправильно є думати, що звичай купання на свято Богоявлення Господнє має також властивість очищати людину від гріхів, хоча таку думку часто поширюють, зокрема ЗМІ, оскільки купання на свято Богоявлення Господнє не може замінити церковне Святе Таїнство Сповіді.

3. Практикують хибні народні повір'я, які заставляють їх навіть до нехристиянського поводження зі своїми співбратами, серед яких найбільш поширеними є:
 - 3.1. потрібно першим почерпнути освяченої води нехтуючи при цьому навіть чергу, щоби бути багатим в новому році;
 - 3.2. потрібно якнайшвидше прийти з освяченою водою додому, щоби першими в новому році зібрати добрий урожай та ін.На жаль не мале число вірних до сьогодні піддаються хибним (небезпечним, та нездоровим) тенденціям, щодо природи та

⁷⁰ Намісник Святогорської лаври: «У свято Хрещення Бог змінює природу людини» // <http://religions.unian.ua/orthodoxy/596804-namisnik-svyatogorskoji-lavri-u-svyato-hreschennya-bog-zmynuye-prirodu-lyudini.html>. Дата перегляду 13.02.2016.

розуміння властивостей освяченої води, і самовпевнено їх виконують, а це означає «випробовувати» Бога, вимагати від Нього чуда⁷¹.

Вище переліченні хибні (небезпечні, та нездорові) тенденції, щодо природи та розуміння властивостей освяченої води (великим, малим чи скороченим церковним чином), які існують в суспільстві і йдуть в розріз з наукою Східної Церкви, потрібно не тільки спростовувати, але викорінювати, – просвітницькою діяльністю бо вони є пов'язані з нерозумінням її природи, з перебільшенням її властивостей і можливостей, і, що найголовніше, з відривом того, що про освячену воду навчає Церква Христова.

Отож, для уникнення крайнощів у ставленні до природи та властивостей освяченої води необхідним є узгодження їх з літургійною традицією Східної Церкви, насамперед з богослов'ям літургійних текстів⁷². Тоді зникне небезпека сприймати освячену воду, як магічний оберіг, а стане можливим сприймати її, як вияв Божої благодаті даний Богом для зцілення душі і тіла людини.

Висновок

Силою влади Ісуса Христа та благодаттю Святого Духа, відбувається освячення води велике, мале, та скорочене і не тільки в одному часі (визначеного дня чи години) чи місці (тільки у Йордані), а по всій вселеній і по всіх православних Церквах стається це чудо⁷³, яке підтверджує, що Бог є незалежно від того, чи хтось вірить у нього чи ні.

⁷¹ Ю. Рубан. *Агуасма* // azbyka.ru/days/ruban/19101-all.shtml. Дата перегляду 13.02.2016.

⁷² Див.: *Требник (Чин Великого освячення води)*. Львів 2001, с. 301-318; *Требник (Чин малого освячення води)*. Львів 2001, с. 319-339; *Требник (Чин малого освячення води у скороченні)*. Львів 2001, с. 340-343; *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Вечірня, Богоявління – Утренья, Богоявління – Водосвяття, посвяття Богоявління)*, с. 816-847.

⁷³ *Euchologion seu rituale a Metropolita Petro Mohyla curatum Kioviae 1646*, с. 988.

Тому лише тільки безумний у своєму серці бачачи – це чудо освячення води, та її лікувальні властивості може сказати, що немає Бога.

Вода при церковному освяченні великому, малому та скороченому силою влади Ісуса Христа, благодаттю Святого Духа і за посередництвом Церкви, яка здійснює церковний обряд освячення повертає собі ті властивості, якими була наділена до гріхопадіння Адама, коли світ ще не знав тління і смерті.

Освячена вода (великого, малого чи скороченого чину) є засобом котрий християнин вживаючи (в стані освячуючої ласки) має змогу не тільки зберегти стан освячуючої ласки та перебувати в ній, але і зростати, протистояти дияволу та його слугам, а у випадку хвороби (духовної чи тілесної) мати дієвий лік для зцілення.

Освячення води велике (Богоявленське чи Йорданське), мале та скорочене не входить до числа семи Святих Таїнств, але, як і при кожному таїнстві, в ньому відбувається переображення матерії, бо звичайна вода отримує надзвичайні властивості, внаслідок чого при освяченні води відбувається зустріч Бога і людини, а отже – її освячення і оновлення⁷⁴. Освячена вода знаменує одухотворення, переображення стихій, адже Церква вчить, що весь створений світ матиме причасність до Царства Божого⁷⁵.

Залишається не забувати, щоб уникнути крайнощів у ставленні до природи та властивостей освяченої води необхідним є узгодження їх з літургійною традицією Церкви, насамперед, богослов'ям літургійних текстів⁷⁶. Тоді зникне небезпека сприймати освячену воду,

⁷⁴ Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління, Водосвяття, стихири під час кроплення), с. 841; пор. Требник (Чин Великого освячення води, стихири під час входу в храм). Львів 2001, с. 316.

⁷⁵ А. Мень. Таїнство, слово и образ: Богослужения Восточной Церкви. Брюссель 1980, с. 91.

⁷⁶ Див.: Требник (Чин Великого освячення води). Львів 2001, с. 301-318; Требник (Чин малого освячення води). Львів 2001, с. 319-339; Требник (Чин малого освячення води у скороченні). Львів 2001, с. 340-343; Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея (Богоявління – Вечірня, Богоявління – Утреня, Богоявління – Водосвяття, посвяття Богоявління), с. 816-847.

як магічний оберег, а стане можливим сприймати її, як вияв Божої благодаті даний Богом для зцілення тіла і душі людини.

Пам'ятаймо, що усі ми християни перебуваємо в цьому світі, щоб бути живими свідками І. Христа та його науки, тому кожний на своєму місці стараймося не тільки пізнавати Божу науку, але цю науку поширювати, а коли бачимо серед народу хибні трактування цієї науки, як наприклад, щодо природи та властивостей освяченої води то маємо обов'язок не тільки їх викоринювати, але одночасно насаджувати правильне-автентичне розуміння, щодо неї згідно трактування матері Церкви, бо вона в цьому світі є сьогодні хранителькою Божої науки (від спотворення) до другого приходу на землю у славі Ісуса Христа.

Анотація

У цій публікації представлено властивості освяченої води в Церкві; подане її можливе практичне застосування в житті християнина, а окрім того також висвітленні, спростованні та запереченні народні найбільш хибні (небезпечні та нездорові) тенденції, щодо розуміння її природи і властивостей згідно науки Східної Церкви.

Petro SABAT

Properties, Practical Application, and Objection of Falsest (the Most Dangerous and Unhealthy) Trends in Understanding the Nature and Properties of Consecrated Water in the Eastern Church

This article presents the properties of consecrated water in the Church; shows its possible practical use in the life of a Christian, and furthermore, refutes and denies falsest (the most dangerous and unhealthy) trends in understanding the nature and properties of consecrated water among the people according to the study of the Eastern Church.